

นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษากับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย

Decentralization of Education Policy and Educational Inequality in Thailand

นายพลภูมิ กล้าแข็ง¹

Mr.Ponpum krakang

บทคัดย่อ

การกระจายอำนาจทางการศึกษาถือเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่ถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาในระดับท้องถิ่น และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ต่างๆ นโยบายนี้พยายามให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการการศึกษามากขึ้น ผ่านการให้สิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และการบริหารโรงเรียนต่างๆ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ผลกระทบของการกระจายอำนาจทางการศึกษาต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของนโยบายดังกล่าว ข้อดีของการกระจายอำนาจทางการศึกษาคือการที่หน่วยงานท้องถิ่นสามารถมีอำนาจในการตัดสินใจและปรับปรุงการจัดการการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ การกระจายอำนาจยังช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและยกระดับความร่วมมือจากชุมชน อย่างไรก็ตามการกระจายอำนาจทางการศึกษาก็มีข้อจำกัดที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาต่อไป โดยเฉพาะในเรื่องของการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้บางพื้นที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาได้มากกว่าพื้นที่อื่นๆ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษาในบางพื้นที่ก็เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา การกระจายอำนาจยังทำให้เกิดความแตกต่างในคุณภาพการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการที่แตกต่างกันจึงควรมีแนวทางในการปรับปรุงนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษา เพื่อให้สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ โดยมีข้อเสนอแนะในการปรับกระบวนการจัดสรรงบประมาณให้เป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นต่างๆ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในระดับท้องถิ่นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษามีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมความ

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar,Thailand

ร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในการพัฒนาและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะช่วยเสริมสร้างระบบการศึกษาให้มีความเสมอภาคและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทุกกลุ่มประชากรได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นโยบาย, การกระจายอำนาจ, การศึกษา, ความเหลื่อมล้ำ, ประเทศไทย

Abstract

Decentralization in education is considered one of the key policies implemented to improve and develop Thailand's education system. The main objective of this policy is to enhance the efficiency of educational management at the local level and reduce educational disparities between regions. This policy aims to provide local authorities with more power in managing education by granting them decision-making authority regarding resource allocation, budgeting, and school management, which enables them to respond more effectively to the needs of their communities. The impact of educational decentralization on educational inequality in Thailand is analyzed by examining both the positive and negative effects of this policy. The advantages of decentralizing education include empowering local authorities to make decisions and improve educational management in accordance with the specific needs of their area. Decentralization also allows for greater community involvement in local education decisions, fostering a sense of ownership and enhancing cooperation from the community.

However, there are limitations to educational decentralization that contribute to continuing educational inequality, particularly concerning the unequal distribution of resources. This discrepancy leads to some areas having greater access to educational resources and opportunities than others. Additionally, the lack of skilled personnel to manage education in certain areas presents a significant obstacle to progress. Decentralization also results in disparities in education quality between regions, depending on the management capabilities of local administrative bodies (local government organizations, or APT), which vary in their ability to administer education effectively. Thus, there is a need to propose measures to improve the educational decentralization policy to better reduce educational inequality. Suggestions include revising the process of budget allocation to make it more equitable and aligned with the needs of different localities. Furthermore, improving the capacity of local education personnel to effectively manage education is crucial. Encouraging collaboration between the government, local authorities, and

civil society in developing and evaluating policies is also important. Integrating cooperation from all sectors will strengthen the education system, ensuring that it is equitable and can truly meet the needs of all population groups.

Keywords: Policy , Decentralization , Education ,Inequality ,Thailand

1. บทนำ

ระบบการศึกษาของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างโอกาสในการเติบโตและลดความยากจนในระดับสังคม การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับประเทศที่ต้องการความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาของไทยยังคงประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ค่อนข้างสูง ซึ่งหมายถึงความแตกต่างในการเข้าถึงและคุณภาพของการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ทั้งในแง่ของทรัพยากร บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐานการศึกษา ความเหลื่อมล้ำนี้สะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ยังคงขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา เช่น สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ครูที่มีคุณภาพ หรือแม้กระทั่งการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ส่งผลให้โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองของเด็กและเยาวชนในพื้นที่เหล่านี้ต่ำกว่าเด็กในเมืองที่มีทรัพยากรการศึกษาเพียงพอ การกระจายอำนาจทางการศึกษาจึงกลายเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน(Cheewid Blog,2025) ระบบการกระจายอำนาจนี้หมายถึงการถ่ายโอนการจัดการและการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ของการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการการศึกษาและสามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น การกระจายอำนาจนี้คาดว่าจะช่วยให้การบริหารจัดการการศึกษามีความยืดหยุ่นและสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาการตัดสินใจจากส่วนกลางที่อาจไม่สามารถเข้าใจความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้

ในบริบทของประเทศไทยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลระหว่างภูมิภาค ส่งผลให้เด็กในพื้นที่ห่างไกลและชนบทขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ในขณะที่พื้นที่เมืองใหญ่มีสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีมากกว่า ทั้งในด้านของอุปกรณ์การเรียนรู้ การฝึกอบรมครู รวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน การจัดการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างไม่เท่าเทียมกันจึงทำให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตและโอกาสในการพัฒนาของประชาชนในระยะยาว(Education Excellence Foundation, 2023)

นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษามีความสำคัญในแง่ของการลดความเหลื่อมล้ำนี้ โดยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคท้องถิ่นในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถวางแผนและดำเนินการตามลำดับความสำคัญของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความไม่เท่าเทียมในแต่ละภูมิภาค การให้ท้องถิ่นมีความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาจึงสามารถสร้างระบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

การกระจายอำนาจทางการศึกษายังเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาการศึกษา เมื่อชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับรู้ถึงความต้องการและข้อจำกัดของพื้นที่ จะช่วยให้การจัดการศึกษามีความเหมาะสมและเป็นไปตามบริบทของพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยกระตุ้นให้ชุมชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ ทำให้เกิดการสนับสนุนและสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืนระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ด้วยเหตุนี้ การกระจายอำนาจทางการศึกษาจึงเป็นทางออกที่สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความยากจนและการขาดแคลนทรัพยากรการศึกษา การที่รัฐบาลจะผลักดันนโยบายนี้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างทางการศึกษาของไทยและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (Ministry of Education, 2025)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการวิเคราะห์ผลกระทบของการกระจายอำนาจทางการศึกษาต่อคุณภาพการศึกษาและความเสมอภาคทางการศึกษา โดยจะศึกษาว่าการกระจายอำนาจนั้นสามารถลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มคุณภาพการศึกษาได้อย่างไร นอกจากนี้ยังศึกษาข้อจำกัดและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจ เช่น ปัญหาด้านงบประมาณ ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย

2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามลกระทบจากการกระจายอำนาจทางการศึกษานั้น ต้องอาศัยการทำความเข้าใจในกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างมีระบบและเจาะลึก โดยในบทนี้จะเน้นการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา ทฤษฎีความเสมอภาคทางการศึกษา และกรณีศึกษาการกระจายอำนาจการศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์ความสำเร็จและอุปสรรคของนโยบายการกระจายอำนาจในประเทศไทย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา

การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การย้ายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบจากหน่วยงานส่วนกลางไปสู่หน่วยงานระดับท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกระจายอำนาจนี้สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งจะมีการแบ่งแยกออกเป็น 3 ประเภทหลัก (World Bank, 2019) คือ

1. การกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานส่วนกลาง (Deconcentration) เป็นรูปแบบที่ท้องถิ่นมีการกระจายหน้าที่จากหน่วยงานส่วนกลางไปยังหน่วยงานย่อยในท้องถิ่น แต่ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมและการตัดสินใจจากส่วนกลาง
2. การมอบหมายอำนาจ (Delegation) ในรูปแบบนี้หน่วยงานส่วนกลางจะมอบหมายอำนาจในการตัดสินใจบางประการให้กับหน่วยงานท้องถิ่น โดยมีข้อกำหนดในกรอบการทำงานที่ชัดเจน แต่ยังคงมีการควบคุมจากส่วนกลาง
3. การถ่ายโอนอำนาจ (Devolution) เป็นรูปแบบที่ท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนอำนาจในการตัดสินใจและบริหารจัดการต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการเองตามบริบทของพื้นที่ โดยที่ภาครัฐส่วนกลางจะมีบทบาทในการกำหนดกรอบกฎหมายและนโยบายในระดับใหญ่เท่านั้น

การกระจายอำนาจในระบบการศึกษานั้น ทำให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดหลักสูตรและจัดสรรทรัพยากรได้ตามความต้องการและลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในด้านการศึกษาที่เกิดจากการมีศูนย์กลางการบริหารที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความหลากหลายของภูมิภาคต่าง ๆ ได้

2.2 ทฤษฎีความเสมอภาคทางการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษาหมายถึงการให้โอกาสที่เท่าเทียมแก่ทุกคนในการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพ โดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม หรือภูมิศาสตร์ของนักเรียน แนวคิดนี้ยึดมั่นในหลักการของความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละพื้นที่ และการทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพได้ เท่ากัน (UNESCO, 2021)

ทฤษฎีทุนมนุษย์และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) นำเสนอว่า การลงทุนในด้านการศึกษาจะช่วยเพิ่มคุณค่าและความสามารถในการทำงานของบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน จะทำให้บางกลุ่มไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ผลกระทบนี้ทำให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม (UNESCO, 2021)

2.3 กรณีศึกษาการกระจายอำนาจทางการศึกษาจากต่างประเทศ

เปรียบเทียบกับประเทศที่มีระบบการศึกษาระบายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษากรณีศึกษาจากประเทศต่างๆที่ประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจทางการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจว่าเหตุใดการกระจาย

อำนาจในบางประเทศถึงมีประสิทธิภาพและสามารถลดความเหลื่อมล้ำได้ ตัวอย่างหนึ่งของประเทศที่มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพคือฟินแลนด์ ซึ่งมีระบบการกระจายอำนาจการศึกษาอย่างชัดเจน โดยท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษาผ่านการมอบอำนาจให้กับเขตการศึกษาท้องถิ่น(Municipality) ในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ทั้งนี้ระบบการกระจายอำนาจนี้ทำให้การเข้าถึงการศึกษาคุณภาพที่สูงเป็นไปอย่างเท่าเทียมทั่วประเทศ ซึ่งลดช่องว่างระหว่างเมืองและชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย,2020)

นอกจากนี้ประเทศสวีเดนก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีการกระจายอำนาจการศึกษาที่ดี โดยให้สิทธิแก่องค์กรในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนและการจัดการการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลกลาง เพื่อให้แน่ใจว่าทุกพื้นที่สามารถให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามที่ต้องการ การกระจายอำนาจในประเทศสวีเดนช่วยให้การพัฒนาโรงเรียนในชนบทไม่ถูกจำกัดจากข้อกำหนดของรัฐบาลกลาง ทำให้สามารถปรับตัวและพัฒนาได้ตามสถานการณ์ท้องถิ่น(สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย,2020)

การศึกษาและเปรียบเทียบกรณีศึกษาจากต่างประเทศจึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่าในการศึกษาและปรับปรุงระบบการกระจายอำนาจการศึกษาของประเทศไทย เพื่อที่จะให้การกระจายอำนาจสามารถบรรลุผลสำเร็จในด้านการลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการศึกษาของประเทศในระยะยาว

การกระจายอำนาจทางการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย โดยการให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการตัดสินใจและการบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น การจัดสรรทรัพยากรทางการเงิน และการฝึกอบรมทักษะในการบริหารจัดการการศึกษาของบุคลากรในท้องถิ่น ทั้งนี้การใช้ทฤษฎีทุนมนุษย์และความเสมอภาคทางการศึกษาจะเป็นแนวทางสำคัญในการทำให้การกระจายอำนาจนั้นสามารถลดช่องว่างทางการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้ยั่งยืนและเท่าเทียมมากขึ้น

3. นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทย

การกระจายอำนาจทางการศึกษาเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาให้มีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจถึงกรอบและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งข้อดีและอุปสรรคในการดำเนินการ

3.1 ภาพรวมของนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษา

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทยได้รับการกำหนดไว้ในหลายกฎหมายและนโยบายสำคัญ เช่น “พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น” ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการและการตัดสินใจในการจัดการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง ในขณะเดียวกันยังมี “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา” ที่ส่งเสริมให้มีการกระจายการบริหารจัดการการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในแต่ละท้องถิ่นนอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ออกนโยบายที่สนับสนุนการกระจายอำนาจการศึกษาผ่านการมอบอำนาจให้แก่ อบต. เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถปรับปรุงการศึกษาของตนเองได้ตามความเหมาะสมของบริบทท้องถิ่น ซึ่งนโยบายดังกล่าวช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการศึกษา

บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายการศึกษาของประเทศ โดยมีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาและการพัฒนาแนวทางการศึกษาระดับชาติ แต่ในกระบวนการกระจายอำนาจ กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทในการส่งเสริมและควบคุมการจัดการศึกษาของ อบต. โดยให้ความช่วยเหลือในด้านการให้ทุนสนับสนุนทางการเงิน และการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ อบต. สามารถบริหารจัดการการศึกษาในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางด้าน อบต. จะมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการโรงเรียนในท้องถิ่น เช่น การจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรทางการศึกษา การบริหารบุคลากร และการตัดสินใจด้านการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ อบต. ยังมีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณการศึกษาตามลักษณะและความต้องการของพื้นที่ โดยการกระจายอำนาจนี้ทำให้การบริหารจัดการการศึกษามีความคล่องตัวและตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2560)

3.2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) ในการจัดการศึกษา

การบริหารโรงเรียนโดย อบต.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ของตน โดย อบต. เป็นผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจในการเลือกวิธีการจัดการศึกษาและให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่น ตั้งแต่การจัดการเกี่ยวกับครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาจนถึงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน การให้อบต. บริหารโรงเรียนทำให้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการเฉพาะของพื้นที่ และสามารถจัดสรรทรัพยากรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถมองเห็นปัญหาหรือข้อจำกัดในท้องถิ่นได้อย่างใกล้ชิดและทำการแก้ไขได้ทันที(กระทรวงศึกษาธิการ,2564)

การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา

การกระจายอำนาจทางการศึกษายังส่งผลให้อบต. มีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนในพื้นที่ของตน ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนในท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอและสามารถใช้ทรัพยากรในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ อบต. ยังต้องรับผิดชอบในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ

และติดตามการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการจัดสรรงบประมาณนี้ต้องมีการพิจารณาจากสภาพการศึกษาของพื้นที่และความต้องการของโรงเรียน

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐและสถานศึกษาในการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาผ่านการกระจายอำนาจต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ และสถานศึกษาต่าง ๆ ในพื้นที่ ที่จะต้องประสานงานเพื่อให้การกระจายอำนาจทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการยังคงมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการศึกษา และการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาในระดับชาติ ในขณะที่สถานศึกษาผ่านการสนับสนุนจาก อปท.มีบทบาทในการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการยังคงต้องประสานงานกับสถานศึกษาเพื่อให้แน่ใจว่าการกระจายอำนาจไม่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการจัดการศึกษาทั่วประเทศ (World Bank ,2020)

ความสัมพันธ์ระหว่าง อปท. และสถานศึกษา

สถานศึกษาในท้องถิ่นจะต้องมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับอปท. ในการจัดการและพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยอปท. จะเป็นผู้ที่จัดสรรทรัพยากร และให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งนี้การทำงานร่วมกันระหว่างอปท.และสถานศึกษาจะช่วยให้การกระจายอำนาจทางการศึกษามีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่

นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทยได้สร้างโอกาสในการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การกระจายอำนาจทำให้อปท.สามารถบริหารจัดการการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น การทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ อปท. และสถานศึกษาจะช่วยให้การดำเนินงานในระบบการศึกษามีความคล่องตัวและสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

4. ผลกระทบของการกระจายอำนาจทางการศึกษาต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

การกระจายอำนาจทางการศึกษาถือเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลไทยที่มีเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการและสภาพการณ์ที่เฉพาะของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งการกระจายอำนาจดังกล่าวเป็นการย้ายอำนาจและความรับผิดชอบจากระดับชาติไปสู่ระดับท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจก็นำมาซึ่งทั้งผลกระทบในด้านบวกและลบที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

4.1 ผลกระทบเชิงบวกของการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจทางการศึกษานำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกหลายประการ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาและการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่น

การกระจายอำนาจทำให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการด้านการศึกษาได้อย่างใกล้ชิดและตรงกับความต้องการของชุมชน ในบางพื้นที่ที่มีความต้องการพิเศษในการจัดการการศึกษา เช่น พื้นที่ที่มีจำนวนเด็กนักเรียนไม่มาก หรือมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่รวดเร็ว การตัดสินใจที่รวดเร็วและการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพจะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีกว่า การมีอำนาจในการบริหารจัดการที่ท้องถิ่นช่วยลดขั้นตอนที่ยุ่งยากในการตัดสินใจที่ต้องผ่านหลายชั้นในระบบราชการ ทำให้การดำเนินการต่างๆ เกิดขึ้นได้เร็วขึ้นและมีความยืดหยุ่นสูง (Education for the Future,2023)

การตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและผู้เรียน

การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษา ทำให้การจัดการการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ เช่น ในพื้นที่ที่มีความต้องการการศึกษาที่มีเนื้อหาพิเศษหรือเน้นทักษะที่เฉพาะเจาะจงก็สามารถปรับหลักสูตรหรือการเรียนการสอนได้ตรงตามความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถเลือกใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นได้

4.2 ปัญหาและข้อจำกัดของการกระจายอำนาจ

แม้การกระจายอำนาจทางการศึกษาจะมีผลกระทบในเชิงบวก แต่ยังมีปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการกระจายอำนาจดังกล่าว

ความเหลื่อมล้ำของทรัพยากรและงบประมาณระหว่างท้องถิ่น

ปัญหาหลักที่เกิดจากการกระจายอำนาจคือการกระจายทรัพยากรและงบประมาณที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้บางพื้นที่มีความสามารถในการจัดการการศึกษาที่สูงกว่า เนื่องจากมีทรัพยากรทางการศึกษาที่มากกว่า ทั้งในด้านงบประมาณ ครูผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ขณะที่บางพื้นที่ที่มีฐานะยากจนหรือมีท้องถิ่นที่ขาดแคลนการสนับสนุนทางการเงิน ก็จะไม่สามารถจัดการการศึกษาได้ดีพอและอาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ (สุรัสวดี หุ่นพยนต์, อำพา แก้วกำกั, & วทีญญู ใจบริสุทธิ์,2560)

ความแตกต่างด้านคุณภาพการบริหารงานของ อบต.

ในระดับท้องถิ่น ความสามารถในการบริหารงานของ อบต. ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกระจายอำนาจในการศึกษา เนื่องจากท้องถิ่นบางแห่งมีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี ในขณะที่บางแห่งขาดประสบการณ์หรือทรัพยากรในการจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในการจัดการการศึกษาของแต่ละพื้นที่ หาก อบต. ไม่มีความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม ก็จะส่งผลให้การจัดการการศึกษาในพื้นที่นั้นๆ มีคุณภาพต่ำลง (หยัด ขจรเกียรติผดุง, เพิ่ม หลวงแก้ว, & กำพล วันทา ,2020)

ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความสามารถในระดับท้องถิ่น

อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญจากการกระจายอำนาจทางการศึกษาคือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการการศึกษาในระดับท้องถิ่น แม้ว่าการกระจายอำนาจจะช่วยให้ท้องถิ่นสามารถตัดสินใจเองได้มากขึ้น แต่ในบางพื้นที่ยังขาดบุคลากรที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การขาดบุคลากรที่มีคุณภาพส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาไม่สามารถทำได้ตามมาตรฐานและอาจทำให้คุณภาพการศึกษาของพื้นที่นั้นลดลง (หยัด ขจรเกียรติผดุง, เพิ่ม หลวงแก้ว, & กำพล วันทา, 2020)

4.3 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเป็นผลจากการกระจายอำนาจ

แม้การกระจายอำนาจจะมีผลดีในหลายด้าน แต่ก็มี ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากความแตกต่างในการบริหารงานการศึกษาและการกระจายทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาในบางพื้นที่

ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท

หนึ่งในความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการกระจายอำนาจทางการศึกษาคือความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท โรงเรียนในเมืองมักจะมีทรัพยากรทางการศึกษาที่ดีกว่า เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ครูที่มีคุณภาพ และงบประมาณที่เพียงพอในการพัฒนาโรงเรียน ในขณะที่โรงเรียนในชนบทมักจะประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรที่มีคุณภาพ ทำให้โรงเรียนในชนบทไม่สามารถให้การศึกษาที่มีคุณภาพได้เท่ากับโรงเรียนในเมือง ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียน (นันทิยา สัตยวาที และรตา อนุตตรังกูร, 2022)

การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของกลุ่มเปราะบาง

กลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กในพื้นที่ห่างไกล ผู้พิการ หรือเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ก็เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการกระจายอำนาจทางการศึกษา หากท้องถิ่นขาดความสามารถในการจัดการทรัพยากรการศึกษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเหล่านี้ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของพวกเขาจะยิ่งถูกจำกัดและยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การกระจายอำนาจอาจทำให้บางท้องถิ่นไม่มีระบบสนับสนุนที่เพียงพอในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้ (นันทิยา สัตยวาที และรตา อนุตตรังกูร, 2022)

การกระจายอำนาจทางการศึกษามีทั้งผลกระทบเชิงบวกและลบ โดยการกระจายอำนาจมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาที่ท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงปัญหาความแตกต่างด้านคุณภาพการบริหารงานของอปท.ที่อาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับท้องถิ่น การระบุและแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้การกระจายอำนาจทางการศึกษามีผลดีต่อทุกกลุ่มของสังคมอย่างแท้จริง

จากการพิจารณานโยบายและมาตรการของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่าการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงมุ่งเน้นไปที่มาตรการเชิงสนับสนุนเฉพาะด้าน เช่น การอุดหนุนงบประมาณ การให้เงินช่วยเหลือนักเรียนยากจน หรือการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารในเชิงรูปแบบภายใต้กรอบการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ในหัวข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า มาตรการดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นการแก้ไขปัญหาเชิงปลายเหตุ และยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความเหลื่อมล้ำที่ฝังรากอยู่ในระบบการจัดสรรทรัพยากร การกำหนดมาตรฐานการศึกษา และอำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีนัยสำคัญ ภายใต้บริบทนี้ นโยบายของรัฐจึงสามารถลดภาระของความเหลื่อมล้ำในบางมิติได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการทบทวนทิศทางนโยบายและออกแบบกลไกการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. แนวทางการปรับปรุงและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การกระจายอำนาจทางการศึกษาภายในประเทศไทยถือเป็นการปฏิรูปสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานการศึกษา มีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจในบางกรณีก็ยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและความเสมอภาคในการศึกษา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนานโยบายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การกระจายอำนาจทางการศึกษาสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ทุกภาคส่วนและลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นได้

5.1 การพัฒนากลไกการสนับสนุนและตรวจสอบการบริหารงานของ อปท.

การสนับสนุนและตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการศึกษาในระดับท้องถิ่น โดยการพัฒนากลไกการสนับสนุนจะรวมถึงการจัดให้มีการฝึกอบรมและส่งเสริมการพัฒนาความสามารถทางการบริหารของเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น เพื่อให้พวกเขาสามารถบริหารการศึกษาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังต้องมีกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยป้องกันการทุจริตหรือการจัดการที่ไม่โปร่งใสในระบบการศึกษา การพัฒนาเครื่องมือในการตรวจสอบภายในและการประเมินผลการปฏิบัติงานของ อปท. อย่างต่อเนื่องจะทำให้การกระจายอำนาจสามารถเกิดผลในเชิงบวกได้ (ภาณุ เจริญสุข และ ธรรมพร ตันตรา, 2022)

5.2 การจัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรมและลดช่องว่างระหว่างพื้นที่

การจัดสรรงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเสมอภาคในการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ที่มีทรัพยากรจำกัด จำเป็นต้องมีการจัดสรรงบประมาณที่คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่ โดยการกำหนดเกณฑ์ที่ยุติธรรมในการกระจายงบประมาณ ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนในพื้นที่ที่มีความต้องการมากกว่าพื้นที่ที่มีทรัพยากรพร้อม โดยการตั้งมาตรฐานการจัดสรรงบประมาณที่สามารถทำให้ทุกพื้นที่มี

โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรการศึกษาที่เท่าเทียมกัน อีกทั้งการติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้(จันทิมา ชัยยะศิริสุวรรณ ,สิรินดา โคตรคำ และ สุพิชญา สนธิ,2025)

5.3 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรทางการศึกษาระดับท้องถิ่น

บุคลากรทางการศึกษาที่มีขีดความสามารถสูงมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น การพัฒนาขีดความสามารถของครูและบุคลากรการศึกษาในท้องถิ่นจะต้องมีการฝึกอบรมทั้งในด้านวิชาการและทักษะการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากร การจัดตั้งโครงการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรและสร้างคุณภาพการศึกษาที่ดีในระยะยาว นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาครูในด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้(อารีย์ภรณ์ สุกใส และ สัมมา รณธิ,2016)

5.4 การเสริมสร้างระบบประเมินผลเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการศึกษา

ระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพช่วยให้สามารถวัดผลและตรวจสอบความสำเร็จในการกระจายอำนาจได้ การเสริมสร้างระบบประเมินผลในการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับลักษณะของแต่ละพื้นที่ จะช่วยให้สามารถประเมินผลได้อย่างตรงจุด ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินการที่ดีขึ้น ระบบการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งในด้านคุณภาพการศึกษาที่เกิดขึ้นในแต่ละโรงเรียน การประเมินผลดังกล่าวไม่ควรเน้นเพียงแค่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน แต่ควรคำนึงถึงการพัฒนาองค์ความรู้ของครูและบุคลากร รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในพื้นที่นั้น ๆ(ดมิศรา อินตะลาศ,2024)

5.5 การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

การกระจายอำนาจทางการศึกษาควรเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาสังคม เพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษาในระดับท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น โดยภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนในด้านกฎหมาย งบประมาณ และการพัฒนานโยบาย ส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการให้ตรงกับความต้องการเฉพาะของชุมชน และภาคประชาสังคมสามารถร่วมมือในการตรวจสอบและส่งเสริมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นกลไกที่ช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาระหว่างพื้นที่และสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาค

สรุปได้ว่าการปรับปรุงนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของภาครัฐในปัจจุบันประสบผลสำเร็จในระดับจำกัด โดยเฉพาะในเชิงโครงสร้างเชิงรูปแบบมากกว่าผลลัพธ์เชิงสาระ กล่าวคือแม้นโยบายจะเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารจัดการมากขึ้นในทางหลักการ แต่ในทางปฏิบัติอำนาจการตัดสินใจที่สำคัญยังคงถูกรวมศูนย์อยู่ที่ยกส่วนกลาง ทั้งในด้านงบประมาณ หลักสูตร และการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การกระจายอำนาจในเชิงการบริหารไม่ได้มาพร้อมกับการกระจายทรัพยากรและศักยภาพอย่างเพียงพอ ส่งผลให้สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาระความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น แต่ขาดเครื่องมือและอำนาจเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างแท้จริง ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว การกระจายอำนาจ

จึงไม่สามารถลดความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษาและโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ในภาพรวม สะท้อนว่าการปรับปรุงนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของรัฐบาลในปัจจุบันยังคงเป็นการกระจายอำนาจเชิงเทคนิค มากกว่าการกระจายอำนาจเชิงโครงสร้าง การดำเนินนโยบายดังกล่าวจึงช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในระดับปฏิบัติการบางประการ แต่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหลักในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาและปรับปรุงระบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การกระจายอำนาจในการศึกษาของไทยมีความยั่งยืนและลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา ซึ่งเป็นการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับทุกคนอย่างแท้จริง(สุวิมล เสงพัฒนาและคณะ ,2025)

สรุป

การศึกษานโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของไทยได้เน้นการยกระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการจัดการศึกษา โดยหวังว่าจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความเสมอภาคในระบบการศึกษาได้ โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการศึกษา รวมถึงการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ภาคต่างๆ ซึ่งมีการกระจายอำนาจผ่านการพัฒนากลไกต่างๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การให้อปท.มีบทบาทในการดำเนินการตามแนวทางที่เหมาะสมกับท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตามนโยบายการกระจายอำนาจก็ยังพบอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีผลกระทบต่อความสามารถในการให้บริการทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท และความไม่พร้อมของบุคลากรในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าในบางพื้นที่ระบบการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพต่ำเพราะขาดแคลนทรัพยากรและความเชี่ยวชาญในการวางแผน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เพื่อให้การกระจายอำนาจทางการศึกษาเกิดผลอย่างยั่งยืนและสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ ควรมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้:

1. การจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม: ควรพิจารณาการจัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรมและมีความเหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยคำนึงถึงจำนวนประชากรและความต้องการในการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่นั้นๆ
2. การพัฒนาบุคลากร: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคลากรทางการศึกษาระดับท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการการศึกษา
3. การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการศึกษา: ควรมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนการสอนในพื้นที่ห่างไกล เช่น การสร้างระบบออนไลน์การศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาสามารถขยายไปถึงทุกกลุ่ม

4. การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น: การเสริมสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐ อปท. และภาคประชาสังคม จะช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับปรุงการจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *การกระจายอำนาจทางการศึกษา: แนวทางการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น*.
 กระทรวงศึกษาธิการ. Retrieved from <https://www.moe.go.th>
- เจริญสุข ภ., & ตันตรา ธ. (2022). การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(3), 1–13. สืบค้น จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/article/view/259316>
- ชัยยะศิริสุวรรณ, จ., โคตรคำ, สิริจินดา, & สนธิ, สุพิชญา. (2025). การจัดการความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. *วารสารปัญญาภาวนา (Journal of Wisdom Development)*, 2(2). สืบค้นจาก <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/JOWD/article/view/855>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2020). *การกระจายอำนาจการศึกษา: บทเรียนจากประเทศต่างๆ และความท้าทายในประเทศไทย*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. Retrieved from <https://tdri.or.th>
- สัตยวาที น. ., & อนุตตรังกูร ร. . (2022). การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. *วารสารพิกุล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20(2), 243–260. สืบค้น จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Phikun/article/view/263018>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2560). *นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Retrieved from <https://www.obec.go.th>
- สุกใส อ., & ธนินิธิ ส. (2016). การบริหารงานบุคลากรตามแนวทางการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 3(1), 166–172. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/57692>

- สุรัสวดี หุ่นยนต์, อำพา แก้วกำก, & วทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2560). การกระจายอำนาจทางการศึกษา จากนโยบายสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาเปรียบเทียบสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยและเกาหลีใต้. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 15(2-3), 49-65.
- หยัด ขจรเกียรติผดุง, เพ็ญ หลวงแก้ว, & กำพล วันทา. (2020, มิถุนายน 23). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา. *ปัญญาปณิธาน*, 5(1), สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/242953>
- อินตะลาศ ด. (2024). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น* 2(2), 47-58. สืบค้น จาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JPLM/article/view/1486>
- เฮงพัฒนา ส., ศรีกลชาญ อ., จันทน์ พ., เจียรจิตต์ ช., ลังกา ว., รังสิยานนท์ ส., & โรจน์ศิริรัตน์ ป. (2025). แนวทางการยกระดับความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย : ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการปฏิรูปนโยบาย. *Journal of Spatial Development and Policy*, 3(4), 97-120. สืบค้น จาก <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JSDP/article/view/2013>
- Cheewid Blog. (2025). *ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหา และแนวทางแก้ไข*. Cheewid. Retrieved February 28, 2025, from https://blog.cheewid.com/social-empowerment/educational-inequality-issues/?utm_source=chatgpt.com
- Education Excellence Foundation (EEF). (2023, December 7). *ถอดสูตรกระจายอำนาจจัดการศึกษา พัฒนาโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง*. Education Excellence Foundation. Retrieved February 28, 2025, from https://www.eef.or.th/article-071223/?utm_source=chatgpt.com
- Education for the Future (EEF). (2023). *การกระจายอำนาจทางการศึกษา: แนวทางสู่การพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น*. Education for the Future. https://www.eef.or.th/article-071223/?utm_source=chatgpt.com
- Ministry of Education, Thailand. (2025). *การกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่น*. Ministry of Education. Retrieved February 28, 2025, from https://www.moe.go.th/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2/?utm_source=chatgpt.com

UNESCO. (2021). *The Role of Decentralization in Achieving Education for All (EFA) and the Sustainable Development Goals (SDGs)*. UNESCO. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/education/decentralization>

World Bank. (2019). *Decentralization in Education: Policy and Practice*. The World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/education/brief/decentralization-in-education>

World Bank. (2020). *Decentralization and Education in Thailand: Enhancing Local Government's Role in Education Management*. World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/thailand>